

Rachmaninoff en zijn rhapsodie

De componist als solist
op het eerste Zondag-
middagconcert

Men heeft den Russischen componist-pianist Serge **Rachmaninoff**, die als solist op dit Zondagmiddagconcert in een zijner nieuwste werken, een rhapsodie voor piano en orkest op een thema van Paganini, optrad, een zeldzaam hartelijke ontvangst bereid. En na de uitvoering van zijn werk wilde aan de ovaties schier geen einde komen. Dit uitbundig succes zal wel in de allereerste plaats den uitvoerenden kunstenaar gegolden hebben, in wien men terecht een persoonlijkheid van zeer bijzondere allure eert.

Rachmaninoff, die zijn concert-tournées gedurende de laatste kwart eeuw niet meer van uit zijn vaderland, maar van uit de Verenigde Staten onderneemt, behoort met figuren als Paderewski en enkele anderen tot de laatste grote vertegenwoordigers van een periode in de muziek, die reeds deel uitmaakt van de geschiedenis. Zijn spel, dat in technisch en muzikaal opzicht van de hoogste orde genoemd moet worden, heeft een merkwaardig individualistisch karakter en is uiterst emotioneel en subjectief. Zoals hij zich in zijn spel uitleeft, het werk herscheppend van uit de emotionele drang van het ogenblik, zo uit hij zich ook in zijn composities. Het zijn ontboezemingen, waarin hij zich volledig uitspreekt. En ze hebben de bekoring en nadelen van dien. De bekoring is gelegen in de eerlijkheid, de spontaneiteit, de mededeelzaamheid. Het nadeel in het feit dat niet elke persoonlijke ontboezeming voor ieder luisteraar even belangwekkend is. Dat hangt voor een goed deel af van de verhouding van dien luisteraar tegenover den kunstenaar.

Het muzikale idioom, waarin **Rachmaninoff** zich uit, is dat van het conventionele Rusland uit het eind der vorige eeuw. Mannen als Rimsky Korsakow, die in 1908, Skrjabin die in 1915, Glazoenow die enkele jaren geleden overleed, om nog te zwijgen van Moussorgsky — den modernste van allen — die in 1881 stierf, staan in menig opzicht dichter bij onze tijd dan **Rachmaninoff** in deze rhapsodie, waarvan alleen de instrumentatie aangepast werd aan nieuwere opvattingen. Wat stijl en inhoud betreft zijn deze vier en twintig variaties op hetzelfde thema van Paganini, dat Brahms aan zijn Paganini-varianten ten grondslag legde, reeds nu verouderd. Doch moen moet de vaart die in deze muziek zit, de grote innerlijke stuwkracht ervan, de knappe bouw, zonder meer bewonderen. Is het gebruik van het „Dies irae“-motief, dat de componist tegenover het Paganini-motief stelt, een uiting van twijfel? Is het bedoeld als een voorspelling van de ondergang der wereld, als een waarschuwing tot inkeer, of is het slechts een muzikaal effect zonder meer?

Opwekkend is het stuk, ondanks zijn enorme kracht, zeker niet. Voor den pianist is het evenwel uiterst dankbaar geschreven en het zou mij niet verwonderen, indien het een repertoire-stuk werd. Het is minstens zo briljant geschreven als het tweede piano-concert van den componist, dat men zó vaak te horen krijgt, en van inhoud ongetwijfeld interessanter.

Russisch programma

Om dit werk heen, had Willem Mengelberg een Russisch programma samengesteld. Hij begon met de gedegen, maar niet bepaald boeiende ouverture „Roeslan en Loedmila“ van Glinka, die als vader der Russische muziek geldt; een werk dat in de zware bezetting van ons Concertgebouw-orkest een logheid kreeg, die het niet verdraagt. Men vergete niet, dat het geen concertstuk is, maar een opera-ouverture, geschreven in een tijd, dat een opera-orkest van dertig man reeds een luxueuze bezetting genoemd mocht worden.

Op Glinka volgde Tsjaikowsky met zijn, door de radio langzamerhand meest bekende werk: de serenade voor strijkorkest. Er is ontstellend veel verouderd in deze muziek. De wals en de elegie vooral dragen het karakter van zoetelijke salon-muziek. En die zoetheid werd door Mengelberg's over-gedetailleerde voordracht niet bepaald verzacht. Het is echter niet gemakkelijk om zich te onttrekken aan de bekoring, die van het strijkers-ensemble van het

Concertgebouw-orkest uitgaat, al werd die charme ditmaal enige malen onderbroken door minder fraaie momenten.

Het concert werd besloten met de suite uit het ballet „De Vuurvogel” van Strawinsky, een werk uit 's componisten makke tijd, dat door zijn Russisch lokaal-coloriet (verkregen door het gebruik van volkslied-elementen) en zijn instrumentatie, die wat exotische praal en schittering betreft haar weerga niet vindt, tot een der boeiendste orkeststukken behoort. Mengelberg legde in de uitvoering de nadruk op die bonte pracht van kleuren en klanken, waarachter de muziek, die ook nog in deze partituur zit, echter verborgen bleef.

P. F. S.

Rachmaninoff and his rhapsody

The composer as soloist at the first Sunday afternoon concert and pianist Serge

Rachmaninoff, who performed as soloist at this Sunday afternoon concert in one of his newest works, a rhapsody for piano and orchestra on a theme by Paganini, received a rare and warm reception. And after the performance of his work, the ovations seemed endless. This exuberant success must have been directed first and foremost at the performing artist, in whom one rightly honours a personality of very special allure.

Rachmaninoff, who endured his concert tours having undertaken his work for the last quarter century no longer from his homeland, but from the United States, he belongs, along with figures like Paderewski and a few others, to the last great representatives of a period in music that is already part of history. His playing, which must be called of the highest order in technical and musical terms, has a remarkably individualistic character and is extremely emotional and subjective. Just as he indulges himself in his playing, recreating the work from the emotional urge of the moment, so too does he express himself in his compositions. They are outpourings in which he speaks his mind fully, and they possess the charm and disadvantages of this. The charm lies in the honesty, the spontaneity, the openness. The disadvantage lies in the fact that not every personal outpouring is equally interesting to every listener. That depends to a large extent on the relationship of that listener to the artist.

The musical idiom in which Rachmaninoff expresses himself is that of conventional Russia from the end of the last century. Men like Rimsky-Korsakov, who died in 1908, Scriabin in 1915, Glazunov who passed away a few years ago, not to mention Mussorgsky the most modern of them all who died in 1881, are in many respects closer to our time than Rachmaninoff in this rhapsody, of which only the instrumentation was adapted to newer concepts. As regards style and content, these twenty-four variations on the same theme by Paganini, which Brahms used as the basis for his Paganini Variations, are already dated. Yet one must simply admire the momentum contained in this music, its great inner driving force, and its clever structure. Is the use of the "Dies irae" motif, which the composer contrasts with the Paganini motif, an expression of doubt? Is it intended as a foreshadowing of the end of the world, as a warning to repent, or is it merely a musical effect without further ado?

Despite its immense power, the piece is certainly not uplifting. However, it is written with great satisfaction for the pianist, and it would not surprise me if it became a repertoire staple. It is at least as brilliantly written as the composer's Second Piano Concerto, which is heard so often, and is undoubtedly more interesting in content.

Russian program

Willem Mengelberg had put together a Russian program around this work. He began with the solid, but not exactly captivating, overture "Ruslan and Ludmila" by Glinka, who is regarded as the father of Russian music; a work that, in the heavy instrumentation of our Concertgebouw Orchestra, acquired a ponderousness that it cannot tolerate. Let us not forget that it is not a concert piece, but an opera overture, written at a time when an opera orchestra of thirty men could already be considered a luxurious ensemble.

Glinka was followed by Tchaikovsky with his work, which gradually became most famous through radio broadcasts: the Serenade for String Orchestra. An astonishing amount has become dated in this music. The waltz and the elegy, in particular, bear the character of

saccharine salon music. And that sweetness was certainly not softened by Mengelberg's overdetailed delivery. However, it is not easy to resist the charm of the string ensemble of the Concertgebouw Orchestra goes out, although that charm was interrupted a few times this time by less fine moments.

The concert concluded with the suite from the ballet "The Firebird" by Stravinsky, a work from the composer's tame period that, due to its local Russian colour (achieved through the use of folk song elements) and its instrumentation—which is unparalleled in terms of exotic splendour and brilliance—belongs to one of the most captivating orchestral pieces. In the performance, Mengelberg emphasized that colourful splendour of shades and sounds, behind which the music, which is also contained in this score, remained hidden. P. F. S.

[Translation: Google]